

Jan Decyk

"Mirabile laudis canticum : Liturgia
Godzin : dzieje i teologia", red. H.J.
Sobeczko, Opole 2008 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 47/1, 138-142

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

wiadomości w dużym stopniu ułatwiają liczne diagramy obrazujące analizowane zagadnienia. Pewien niedosyt pozostawia jedynie fakt, iż nie wszystkie zostały zinterpretowane w tekście, co zapewne wynika z faktu niewielkiej objętości książki i tego, że celem zabiegów autora było jedynie wprowadzenie do metodologii, a nie jej szczegółowe opracowanie. Książka niewątpliwie spotka się z uznaniem tych studentów i uczniów, którzy pragną tworzyć swoje prace naukowe zgodnie z kanonami metodologicznymi. Podporządkowanie się im w przeprowadzanym procesie naukowym ustrzeże na pewno wielu z nich przed popełnieniem wielu błędów metodologicznych.

Ks. Stanisław Dziekoński

Mirabile laudis canticum. Liturgia Godzin: Dzieje i teologia, red. ks. H. J. Sobeczko, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008, ss. 514.

Prezentowana publikacja jest księgą pamiątkową dedykowaną księdzu biskupowi legnickiemu drowi Stefanowi Cichemu, Przewodniczącemu Komisji do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, wydaną z okazji 10. rocznicy jego święceń biskupich. W ten sposób autorzy i wydawcy pragnęli uczcić jubileusz Księdza Biskupa, znanego Liturgisty, zaangażowanego w recepcję soborowej odnowy liturgicznej w polskim Kościele, a także podziękować za Jego zaangażowanie w dziedzinie naukowej oraz na polu liturgicznym, dydaktycznym, formacyjnym. Redakcji książki podjął się ks. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko, profesor Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.

Książkę rozpoczyna wprowadzenie autorstwa ks. H. J. Sobeczki motywujące wydanie, a także prezentujące merytoryczną zawartość publikacji skupioną wokół zagadnienia Liturgii Godzin. „W 45-tą rocznicę ogłoszenia Konstytucji liturgicznej pragniemy na nowo odkryć bogactwo tej księgi, która nie jest przeznaczona tylko dla osób duchownych, ale, jak stwierdza papież Paweł VI, <<jest modlitwą całego ludu Bożego>> (Konst. *Laudis canticum*, 1)” Część pierwsza książki – zatytułowana *Wokół Osoby* – zawiera kalendarium życia bpa Stefana Cichego oraz bibliografię jego publikacji i wykaz prac magisterskich powstałych pod jego kierunkiem, a także dwa artykuły przybliżające sylwetkę i działalność Jubilata. Pierwszy, napisany przez ks. M. Kluwka z Legnicy, dotyczy aktywności liturgicznej Biskupa w archidiecezji katowickiej, drugi – autorstwa ks. S. Koperka CR i ks. J. Mieczkowskiego z PAT-u – charakteryzuje wkład bpa S. Cichego w środowisku liturgicznym Krakowa.

Zasadnicza zawartość książki, związana z tematem zapowiedzianym w jej tytule, mieści w sobie 29 artykułów, których treść została podzielona na pięć

grup tematycznych. Wszystkie teksty ukazują szerokie spektrum problematyki Liturgii Godzin, a szczegółowo dotyczą następujących zagadnień: Liturgia godzin w historycznym rozwoju – 5 artykułów; Teologiczny wymiar liturgii godzin – 5 artykułów; Godziny dnia w liturgii godzin – 4 artykuły; Poszczególne elementy liturgii godzin – 7 artykułów; Liturgiczno–pastoralny i ekumeniczny wymiar liturgii godzin – 8 artykułów.

Autorzy wspomnianych artykułów – w przeważającej liczbie liturgiści – reprezentują różne środowiska naukowe, wydziały teologiczne i seminaria duchowne. Są wśród nich wykładowcy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (ks. Zb. Wit, ks. Cz. Krakowiak, ks. Z. Janiec, ks. W. Pałęcki, ks. P. Petryk), Uniwersytetu kardynała Stefana Wyszyńskiego (ks. B. Nadolski, ks. J. Miazek, ks. J. Nowak), Papieskiej Akademii Teologicznej (ks. S. Koperek i ks. J. Janicki). Są też pracownicy nowych wydziałów teologicznych, na przykład Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (ks. J. Stefański), Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (ks. K. Konecki, ks. D. Brzeziński), Uniwersytetu Opolskiego (ks. H. J. Sobeczko, ks. E. Mateja i ks. R. Pierskała), Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (ks. A. Żądło). Autorami tekstów są także wykładowcy seminariów duchownych, związanych z ośrodkami uniwersyteckimi (ks. A. Rojewski, ks. M. Matuszewski) oraz przedstawiciele innych środowisk nauko-wo-dydaktycznych.

Z zainteresowaniem czytelników spotkają się zapewne wszystkie zamieszczone w księdze artykuły, bowiem – jako całość – ukazują bogactwo treści związanych z Liturgią Godzin. Na szczególną uwagę zasługuje tekst ks. J. Stefańskiego *Prace redakcyjne nad posoborową księgą „Liturgia godzin”*. *Konспект historyczny*, który – dzięki bogatej dokumentacji źródłowej umożliwia zapoznanie się z programami badawczymi poświęconymi przygotowaniu nowej Księgi Liturgii Godzin po Soborze Watykańskim II. Wnikliwie ukazuje żmudne prace 39. Grup Studyjnych (*Coetus a studiis*), zajmujących się redakcją księgi brewiarzowej. Zwieńczeniem siedmioletnich prac redakcyjnych była czterotomowa księga Liturgii Godzin, poprzedzona Konstytucją Apostolską Pawła VI *Laudis canticum* (01.11.1970)

Na uwagę zasługują także artykuły podejmujące historyczny wątek Liturgii Godzin: *Publiczna modlitwa Kościoła w starożytności chrześcijańskiej* – ks. D. Brzezińskiego oraz *Powstanie Breviarza Rzymskiego i próby jego reformy do papieża Piusa X* – ks. E. Matei, które ukazują bogate tło historyczne kształtowania się tej księgi oraz znaczenie modlitwy Liturgią Godzin dla doświadczania istoty Kościoła.

W grupie artykułów teologicznych związanych z Liturgią Godzin na podkreślenie zasługuje artykuł ks. B. Nadolskiego poświęcony teologii duchowości, bowiem – jak pisze autor „Liturgię godzin można rozważać pytając o zawar-

te w niej zasady duchowości, a także od strony praktycznej realizacji tych zasad w życiu duchowym chrześcijanina” (s. 191). Ks. Nadolski podejmuje następujące kwestie: Liturgia godzin „darem z wysoka”; Liturgia godzin a misterium paschalne i Eucharystia; oraz *Opus Dei* w doświadczeniu personalnym. W oparciu o bogatą bazę źródłową, dzieli się z czytelnikami cennymi refleksjami na temat duchowości liturgicznej. Między innymi napisał: „Modlitwa liturgii godzin wpływa z Biblii, jak woda ze źródła, Biblia w liturgii to jak ryba w wodzie. Celebracja modlitwy liturgii godzin postuluje zgłębianie znajomości Biblii, psalmów, kantyków. Orygenes, ustalając «drabinę kantyków», napisał «Szczęśliwy – błogosławiony, kto rozumie kantyki, które śpiewa»” (s.198).

Godnym szczególnego zainteresowania jest również artykuł ks. K. Koneckiego *Anamnetyczny charakter „Liturgii Godzin”*. Autor zwraca w nim uwagę na dwa najważniejsze aspekty anamnetycznego wymiaru Liturgii Godzin – anamnezy modlitwy Chrystusa i anamnezy Tajemnicy paschalnej Chrystusa. Zwraca też uwagę, że Eucharystia i Liturgia Godzin, choć są dwiema różnymi formami w liturgii, to jednak są uczestnictwem w jednym i tym samym Misterium zbawienia.

W grupie artykułów teologicznych na uwagę zasługują także teksty: ks. D. Kwiatkowskiego – *Modlitwa Chrystusa i Kościoła w świetle „Ogólnego wprowadzenia do Liturgii Godzin”*, ks. J. Nowaka – *Paschalny wymiar liturgii uświęcenia czasu*; ks. P. Maciaszka – *Liturgia godzin w życiu duchowym kapłana*.

W recenzowanej pozycji nie zabrakło również opracowań analizujących znaczenie poszczególnych elementów Liturgii Godzin. Ks. P. Petryk przypomina rodzaje psalmów (psalmy jako hymny, psalmy błagalne, dziękczynne, królewskie, dydaktyczne, złorzeczące), wskazuje także na ich powiązanie z modlitwą chrześcijan. Podkreśla chrystocentryczny wymiar psalmów i ich rolę w celebracjach eucharystycznych. Psalmy wyrażają różne stany „serca chrześcijańskiego” – uwielbienie, prośbę i przebłaganie – dlatego modlitwa psalmami stała się bliska dla chrześcijan.

Ważnym elementem Liturgii Godzin są czytania z Pisma Świętego, Ojców Kościoła i późniejszych pisarzy kościelnych, a także czytania hagiograficzne. Tym zagadnieniom jest poświęcony artykuł ks. H. J. Sobeczki. Autor charakteryzuje grupy czytań w Liturgii Godzin, wybrane dla poszczególnych okresów roku liturgicznego, wskazując na ich związek z tajemnicami zbawczymi, które Kościół przeżywa w danym okresie liturgicznym. Wszystkie te czytania autor nazywa „skarbcem modlitewno–medytacyjnym”, odsyłającym każdego dnia do uświęconych tradycją prawdziwych źródeł pobożności i świętości.

Wśród artykułów tej grupy znajduje się opracowanie mówiące o tekstach ułatwiających odmawianie psalmów – tytuły, antyfony i modlitwy (ks. J. Janicki) oraz artykuł – *Prośby (preces), Modlitwa Pańska, i modlitwa końcowa* (ks. Cz. Krakowiak).

W ostatniej grupie, liczącej osiem artykułów, zostały podjęte kwestie praktyczne, dotyczące wymiaru pastoralnego i ekumenicznego Liturgii Godzin. Jednym z takich zagadnień jest forma odprawiania Liturgii Godzin – indywidualnego, wspólnotowego, czy też w formie śpiewanej. Ks. S. Araszczuk, powołując się na Katechizm Kościoła Katolickiego (nr 1174), akcentuje potrzebę wspólnotowego celebrowania Liturgii Godzin, co uzasadnia eklezyjalnym jej charakterem, Liturgia Godzin jest bowiem modlitwą całego Kościoła. Autor zauważa, że Kościół po Soborze Watykańskim II zrezygnował z jurydycznego traktowania tej modlitwy.

Elementy muzyczne, związane ze sprawowaniem Liturgii Godzin, omawia ks. S. Ropiak, który zwraca uwagę na wymiar doksologiczny śpiewanych hymnów, a także na poetycko-muzyczny charakter psalmów i pieśni biblijnych oraz na śpiew czytań i responsoriów przy uroczystej proklamacji Bożego słowa. Podkreśla, że muzyka i śpiew Liturgii Godzin jest najdoskonalszym wyrazem służby Bożej. „Śpiew – pisze – pełni funkcję znaku, który objawia wewnątrz człowieka i jakość jego związku z Bogiem” (s. 410). Zwraca uwagę, że śpiew nie jest „ozdobnikiem do modlitwy” i za Piusem X powtarza: „śpiewa się nie w liturgii, lecz śpiewa się liturgię” (s. 410). Śpiewanie oficjum przedstawia jako wciąż aktualne zadanie Kościoła.

Księgę jubileuszową wzbogaca także artykuł ks. Z. Jańca z dziedziny komunikacji – *Liturgia godzin komunikacją Boga z człowiekiem*. Tę ostatnią grupę artykułów zamykają dwa teksty poświęcone problematyce ekumenicznej: ks. W. Bugela – *Główne treści teologiczne bizantyjskiej jutrzni paschalnej* oraz ks. P. Gregera – *Modlitwa uświęcenia czasu w Kościele ewangelicko – augsburskim*.

Księga jubileuszowa, która zawiera tak bogaty materiał, przygotowany przez wielu liczących się autorów, stanowi wyraz uznania dla ks. bpa S. Cichego, naukowca i praktyka, wielce cenionego w polskim środowisku liturgistów. Można by tylko wyrazić życzenie, by w kolejnym wydaniu została wzbogacona w artykuły obcojęzyczne, na przykład autorów ze środowiska niemieckiego, z którym Jubilat jest związany.

Omawiana publikacja jest zredagowana bardzo starannie. Lekturę ułatwia logiczna struktura, w ramach której artykuły zostały pogrupowane według kryterium tematycznego. Można się zastanawiać, czy jednak niektóre teksty z grupy pastoralnych nie powinny się znaleźć w grupie artykułów teologicznych. Zapewne takie dylematy redakcja musiała rozwiązywać w przypadku artykułów o treści teologicznej, mających odniesienia pastoralne. Pewnym niedostatkiem jest brak w omawianej publikacji artykułów wprost odnoszących się do związku Liturgii Godzin z Eucharystią. Wprawdzie w niektórych opracowaniach zagadnienie to jest częściowo poruszane (np. ks. B. Nadolski, ks. P. Petryk), to jednak zabrakło oddzielnego tekstu poświęconego tylko tej kwestii. Podobnie, należa-

łoby wzbogacić grupę tekstów poświęconych problematyce ekumenicznej, ukazując modlitwę uswięcenia czasu w doświadczeniu innych Kościołów chrześcijańskich.

Warto jednak zwrócić uwagę na niezaprzeczalne walory książki, które ułatwiają czytelnikowi jej lekturę. Do takich należą streszczenia każdego artykułu w językach niemieckim, angielskim lub włoskim oraz *Wykaz autorów opracowań*, gdzie zostali oni przedstawieni z tytułami naukowymi, uczelniami i środowiskami naukowymi, z których się wywodzą, a także zajmowanymi tam stanowiskami.

Pewne natury formalnej zastrzeżenia budzi pisownia „Liturgia Godzin” w recenzowanej książce oba wyrazy pisane są małą literą. W I tomie Liturgii Godzin (wydanie polskie – Pallottinum 1982) słowo *liturgia* pisane jest dużą literą, a *godzin* małą, natomiast w wydaniu drugim I tomu (Pallottinum 2006) obydwa wyrazy pisane są dużymi literami, także w wydawnictwach francuskich najczęściej drugi wyraz pisany jest dużą literą. Z uwagi na szacunek dla tej modlitwy Godzin należałoby ustalić jednolitą pisownię.

Na marginesie warto by zwrócić uwagę na pisownię tytułu „Pismo Święte”, która w recenzowanej pozycji jest niejednolita, pomimo, że przez biblistów polskich została przyjęta zasada pisania obu wyrazów dużą literą.

Na uznanie zasługuje szata graficzna książki – estetyczna, elegancka, stosowna dla księgi pamiątkowej.

Ze względu na poruszaną problematykę publikacja ta spotka się z pewnością z zainteresowaniem nie tylko liturgistów, teologów, ale również duszpasterzy i osób świeckich, gdyż Liturgia Godzin jest modlitwą całego Kościoła. Choć zagadnienia związane z Liturgią Godzin pojawiają się w licznych publikacjach, to jednak przedstawiona księga pamiątkowa należy do wyjątkowych również dlatego, że jest wyrazem uznania i szacunku dla Jubilatą, któremu jest dedykowana – Liturgiście, Biskupowi Diecezji, Przewodniczącemu Komisji do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski.

Ks. Jan Decyk

The Oxford History of Christian Worship, red. G. Wainwright i K. B. Westerfield Tucker, Oxford University Press 2006, ss. 916.

W brytyjskim wydawnictwie *Oxford University Press* ukazała się spektakularna publikacja dotycząca historii chrześcijańskiego kultu. Wydawnictwo to zarazem ściśle współpracuje z Uniwersytetem Oxfordzkim, podejmując się opracowywania i publikowania różnorodnych prac naukowych w celu ich szerokiego udostępnienia i popularyzacji.